

כתובות כא

עניין: אין עד נעשה דיין

מהר"ל דרך חיים פ"ד מכ"ג

והוא עד, יש לך לדעת ענין העדות שאל תאמר כי ענין העדות שצריך שידע הדיין המעשה ואם אין עד לא ידע המעשה, שאם כן למה אין עד נעשה דיין הרי הדיין יודע, ואם אתה אומר שהטעם שאין עד נעשה דיין דבועינן לקיים הזמה ואם העד נעשה דיין לא ירצה הדיין לקבל הזמה, על עצמו, א"כ יקשה לך הא דקיימא לן (ר"ה כ"ה, ב') דיינים שראו באחד שהרג את הנפש שנעשים דיינים דלא תהא שמיעה גדולה מראיה והרי לא יהיו מקבלים הזמה על עצמם, ואם ראו בשעה שפסולין לדין כגון שראו בלילה דאין נעשים דיינים ומאי שנא שהרי אף אם ראו בלילה הדיינים יודעים הדבר כמו שראו ביום, אלא אין הדין חל רק כאשר הדבר הוא נגלה בפועל לפני הדיין ואז אפשר לו לדון, והעד הוא שמוציא הדבר לפועל לפני הדיין עד שיוכל לדון הדיין, ולפיכך אין עד נעשה דיין שהרי צריך שיוציא הדבר אל הפועל לפני הדיין ואם העד נעשה דיין לא הוציא אחר העדות לפועל לפני הדיין שיהיה הדין חל, ולכך אף אם ידע הדבר כיון שלא הוציא העד העדות לפועל לפני הדיין אין כאן דין, ואם ראו ביום אז הדבר יוצא לפועל לפני הדיין ויכול לדון על המעשה עצמו שיצא אל הפועל, ודבר זה ענין מופלג אין כאן מקום זה, ואמר כי הוא יתעלה ויתברך

אבני נזר אה"ע ח"א סי' קא

(ד) אך צהעמיק על הדבר נחא, דהנה קי"ל שהצ"ד יכולים לדון עפ"י ראיה, אך דווקא כשראו ביום אבל לא כשראו בלילה, וזה לריך ביאור דמה נ"מ, סף סוף יודעים המעשה, והוא קו"ח משמעו מהעדים, וז"ל דהצ"ד אינם יכולים לדון עפ"י ידיעתם רק עפ"י ראיתם ומה ששמעו מעדים שראו חסוד כאלו אז ראו הצ"ד בשעה ששמעו העדות, [וכעין זה כתב הגאון מהר"ל ז"ל מפראג צספר דרך חיים [פרק ד' משנה כ"ט ד"ה והוא עדין]:

שם משמואל הגש"פ עמ' מא

ובל אלה הם הקדמה טובה ונכונה לסדר הלילה הזה, ולעומת שהאדם נחפעל ונותן דעתו ומקבל עליו את כל הנ"ל, כן נפתחים מקורי הלב, והאי לישינא קולמסא דליבא, ויוצא הדיבור מגלות ומתחיל מעתה הענין של סיפור יציאת מצרים בהתגלות הלב, וזה מגיד, ובתרגום ויגד וחוי היינו שמראה בהתגלות כל ענין יציאת מצרים, וכמו בעדות דכתיב בה לשון הגדה אם לא יגיד, וכמו שפירש מהר"ל בספר דרך חיים שהגדת העדים הוא שמראין הדבר לפני הדיינים והדיינים כאילו רואין המעשה:

שם משמואל הגש"פ עמ' מב

מגיד, הנה כ"ק אבי אדומ"ר זצלה"ה הגיד היות כי תרגום של ויגד הוא ויחוי היינו שמראה לו הדבר שכן הוא ולא בסיפור דברים בעלמא, וזוהי המצוה של והגדת לבנך להראות לו הענין, עכת"ד, ויש להוסיף בה דבר, כי במצרים ה"י הדיבור בגלות ופסח הוא פה סח, כן הוא בדברי המקובלים, ואף כי הדברים הם סתרי תורה מי"מ יש לפרש גם בפשיטות, שהמדבר ולבו בל עמו או הדיבור נפרד מהלב משכן עצם הנפש, ואפי' יודע ומחשב מה שהוא מדבר הלא מחשבה היא רק לבוש הנפש, וכל עוד שהדיבור איננו בהתפעלות ורגש הנפש עדיין הוא נפרד מעצם הנפש, ובמצרים ה"י להם סתימה וטמטום הלב כאמרם ז"ל נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, ע"כ כתיב ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, אף ששמעו את דבריו, אבל לא שמעו אל דבריו, כי שמיעה אל דיבור היא קבלת הדברים בלב להתפעל ולהתרגש מהם, וזה נקרא שהדיבור בגלות, וכשיצאו ממצרים השיגו ענין זה שהדיבור יכול להיות נקשר בעצם הנפש, והנה דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, וזוהי המצוה והגדת לבנך מתוך רגש הנפש כדי שיכנסו הדברים אל לבו ויהי כמו רואה בעיניו:

